

جیاوازییه‌کانی هه‌ولێر و به‌غدا بۆ داهات و خه‌رجیه‌کان

24-10-2023

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : دانوساندنه‌کانی شاندی هه‌ولێر و به‌غدا به‌رده‌وامه، به‌لام سه‌ره‌رای به‌ره‌وپێشقه‌چوونی گه‌توگۆکان هه‌یج نه‌نجامیکی پراکتیکی و درێژخایه‌ن به‌دی ناگریت! رۆژی 18 ی تشرینی یه‌که‌می 2023 وه‌زاره‌تی دارایی حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستان راپۆرتیکی 30 لاپه‌ره‌یی راده‌ستی لیژنه‌ی دارایی په‌رله‌مانی عێراق کرد، که وردی خه‌رجیه‌کانی شه‌ش مانگی یه‌که‌می 2023 و پێویستییه‌ داراییه‌کانی هه‌رێمی کوردستان به‌ ورده‌کاری ژماره‌ی فه‌رمانبه‌ران، فه‌رمانبه‌رانی گرێبه‌ست، خانه‌نشینی مه‌ده‌نی و سه‌ربازی و هتد تێدایه، که به‌پێی راپۆرته‌که خه‌رجی مانگانه به‌ته‌نیا بۆ مووچه به‌هه‌موو جوهره‌کانییه‌وه 913 ملیار دیناره و سالانه سه‌روو 10.963 تریلۆن دیناره، له‌کاتی‌کدا به‌غدا به‌پێی بودجه‌ی 2023 ته‌نیا 10.457 تریلۆن دینار بۆ ته‌رخانه‌کردوه، واته جیاوازییه‌که سه‌روو 500 ملیار دیناره، نه‌گه‌ر به‌غداش به‌ته‌نیا مووچه بنیڕیت یاخود خۆی دابه‌شی بکات!

دانوستاندنه‌کانی شاندى هه‌ولێز و به‌غدا به‌رده‌وامه، به‌لام سه‌ره‌رای به‌ره‌وپېش‌فه‌چوونی گه‌توگۆکان هېچ نه‌نجامیكى پراکتیکی و درێژخایه‌ن به‌دى ناکرێت! رۆژی 18 ی تشرینی یه‌که‌می 2023 وه‌زاره‌تى دارایی حکومه‌تى هه‌رێمی کوردستان راپۆرتیكى 30 لاپه‌ره‌ی راده‌ستی لیژنه‌ی دارایی په‌رله‌مانی عێراق کرد، که وردی خه‌رجیه‌کانی شه‌ش مانگی یه‌که‌می 2023 و پېویستیه‌ داراییه‌کانی هه‌رێمی کوردستان به‌ وردیه‌کاری ژماره‌ی فه‌رمانبه‌ران، فه‌رمانبه‌رانی گزێبه‌ست، خانه‌نشینی مه‌ده‌نی و سه‌ربازی و هه‌ند تێدايه، که به‌پێی راپۆرته‌که‌ خه‌رجی مانگانه‌ به‌ته‌نیا بۆ مووچه‌ به‌هه‌موو جوهره‌کانیه‌وه 913 ملیار دیناره و سالانه سه‌روو 10.963 تریلۆن دیناره، له‌کاتێکدا به‌غدا به‌پێی بودجه‌ی 2023 ته‌نیا 10.457 تریلۆن دینار بۆ ته‌رخانه‌کردووه، واته جیاوازییه‌که سه‌روو 500 ملیار دیناره، ته‌گه‌ر به‌غداش به‌ته‌نیا مووچه‌ بنزێت یاخود خۆی دابه‌شی بکات!

خالیکی دیکه‌ی دانوسانده‌کان په‌یوه‌سته به‌ پرسى نه‌وته‌وه، که چۆن قه‌ره‌بووی کۆمپانیاکان بکرێته‌وه بۆ هه‌ر به‌رمیلێک نه‌وت که به‌ره‌می به‌ئینیت، له‌ بودجه‌ی 2023 دا هه‌رێمی کوردستان پابه‌ندی راده‌ستکردنی 400 هه‌زار به‌رمیل نه‌وتی رۆژانه به‌ سوّمۆ کراوه، به‌لام میکانیزمی چۆنیه‌تى خه‌رجکردنه‌وه‌ی تێچوووی به‌ره‌مه‌هێنان و گواستنه‌وه‌ی ئه‌و بره‌ ديارينه‌کراوه، ئیستا به‌غدا باس له 6.9 دۆلار و هه‌رێمی کوردستان باس له 32.9 دۆلار ده‌کات، له‌کاتێکدا به‌پێی راپۆرتی دیلۆیت بۆ چاره‌کی یه‌که‌می ته‌مسال تێچوووی به‌رمیلێک نه‌وت له هه‌رێمی کوردستان 34 دۆلار بووه. هه‌روه‌ها، جیاوازییه‌که له‌م پرسه‌دا به‌شێوه‌یه‌که به‌غدا ئیستا ئه‌و نرخه‌ش رته‌ده‌کاته‌وه که پېشتر پېش‌نیازی کردوو و رێککه‌وتنی له‌سه‌ر کردوو، بۆ نموونه له ته‌مسالدا وه‌زاره‌تى پلاندانانی عێراق پېش‌نیازی 19 دۆلار کردوو و سالی 2021 له رێککه‌وتنی هه‌ولێز و به‌غدا به‌گه‌شتی 27 دۆلار دانراوه، هه‌روه‌ها له [بودجه‌ی 2023 عێراق](#) 19 دۆلار بۆ هه‌ر به‌رمیلێک دانراوه! که‌چی ئیستا هه‌موو گه‌توگۆکان له‌چارچێوه‌ی 6.9 دۆلار که نازانرێت له‌چیه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتوو!

جیاوازییه‌کانی هه‌ولێز و به‌غدا زۆرن، به‌لام ته‌گه‌ر که‌مه‌کرێته‌وه ئه‌وا به‌رده‌وامی فرۆشتنی نه‌وت به‌ ناوخۆ به‌مشێوه‌یه‌ی ئیستا زیانیکی گه‌وره له هه‌رێمی کوردستان ده‌دات، چونکه به‌پێی راپۆرته‌که‌ی وه‌زاره‌تى دارایی حکومه‌تى هه‌رێمی کوردستان له‌ماوه‌ی شه‌ش مانگی یه‌که‌می ته‌مسالدا سه‌روو 10 ملیۆن به‌رمیل نه‌وتی به‌ ناوخۆ فرۆشتوو، که داهاته‌که‌ی 309 ملیار دینار بووه، واته داها‌تى ماوه‌ داوی خه‌رجیه‌کان بۆ حکومه‌تى هه‌رێمی کوردستان 30 هه‌زار و 387 دینار بووه که به‌رده‌وامی دواخستنی رێککه‌وتنیش باری سه‌رشانی هه‌ولێز و به‌غدا قورستر ده‌کات، به‌تایبه‌تیش به‌غدا چونکه له‌جیاتی ده‌ستکه‌وتنی داها‌ت له نه‌وتی هه‌رێمی کوردستانه‌وه ده‌بێت هېچ نه‌بێت پابه‌ندی دا‌بێنکردنی مووچه‌ی مانگانه‌ی فه‌رمانبه‌ران هه‌رێمی کوردستان بێت.

هه‌روه‌ها، له‌کاتێکدا فرۆشتنی نه‌وتی هه‌رێمی کوردستان به‌ناوخۆ ئه‌م بره‌ داها‌ته‌ی هه‌یه و دياره، به‌لام له عێراق دا‌تای فرۆشتنی نه‌وتی خا و به‌ ناوخۆ له‌ ب‌لاوکراوه‌کانی وه‌زاره‌تى نه‌وت و دارایی نییه. له‌کاتێکدا، مانگانه‌ کۆمپانیاى سوّمۆ و وه‌زاره‌تى نه‌وت بری نه‌وتی هه‌نارده‌کراوی رۆژانه و داها‌ته‌که‌ی ب‌لاوده‌که‌نه‌وه، به‌لام بری به‌کارهێنراو له‌ناوخۆ و داها‌تى نه‌وتی فرۆشراو به‌ ناوخۆی تێدا نییه.

بۆ نموونه له مانگی هه‌شتی ته‌مسالدا [عێراق رۆژانه 4.71 ملیۆن به‌رمیل](#) نه‌وتی به‌ره‌مه‌هێناوه، به‌لام [رۆژانه 3.43 ملیۆن](#) به‌رمیل نه‌وتی هه‌نارده‌کردوو، واته جیاوازییه‌که رۆژانه 1.28 ملیۆن به‌رمیل نه‌وته که داها‌تاکه‌ی ديار نییه، ته‌گه‌ر داها‌ته‌که‌شی له‌نیۆ راپۆرتی وه‌زاره‌تى دارایی و له‌نیۆ ئه‌و بره‌ بێت که وه‌ک داها‌تى نه‌وت و سامانه‌ سرووشتیه‌کان مانگانه‌ ب‌لاوده‌کرێته‌وه، ته‌وا جیاوازی نیوان داها‌تى نه‌وتی هه‌نارده‌کراوی عێراق نه‌وه‌کو به‌ره‌مه‌هێنراو له‌نیوان وه‌زاره‌تى نه‌وت و وه‌زاره‌تى دارایی زۆر زیاتر ده‌بێت، ته‌مه‌ش له‌کاتێکدا تێچوووی به‌رمیلێک نه‌وت له عێراق به‌ خه‌رجی وه‌به‌ره‌هێنان، حه‌قه‌ده‌ستی کۆمپانیا حزمه‌تگوزارییه‌کان و وه‌زاره‌تى نه‌وت پێکه‌وه ديار نییه!

لێره‌دا به‌ خۆبێندنه‌وه‌ی دا‌تاکان له راپۆرته‌که‌ی وه‌زاره‌تى دارایی، دیلۆیت و بودجه‌ی 2023 عێراق هه‌له‌وه‌سته‌یه‌ک له‌سه‌ر ژماره‌کان و جیاوازی هه‌ولێز و به‌غدا له‌ ژماره‌کان بۆ داها‌تى ناوخۆ، بۆ تێچوووی به‌رمیل نه‌وت، بۆ ژماره‌ و مووچه‌ی فه‌رمانبه‌ران ده‌خه‌ینه‌روو.

داها‌ت و خه‌رجیه‌کانی مانگانه‌ی هه‌رێمی کوردستان چه‌نده‌؟

به‌پێی راپۆرتی وه‌زاره‌تى دارایی حکومه‌تى هه‌رێمی کوردستان بۆ لیژنه‌ی دارایی په‌رله‌مانی عێراق (18-10-2023) کۆی داها‌تى شه‌ش مانگی یه‌که‌می 2023 بریتیه‌ له 5 تریلۆن و 320 ملیار و 500 ملیۆن و 23 هه‌زار و 738 دینار بووه، که له‌م بره‌ 1 تریلۆن و 600 ملیار و 146 ملیۆن و 571 هه‌زار و 450 دینار حه‌قه‌ده‌ستی کۆمپانیاکانی به‌ره‌مه‌هێنان و گواستنه‌وه‌ی نه‌وت بووه، واته بری 3 تریلۆن و 720 ملیار و 353 ملیۆن و 452 هه‌زار و 288 دینار کۆی داها‌تى هه‌رێمی کوردستان (نه‌وتی و نانه‌وتی) بووه، واته به‌تێکرا مانگانه‌ داها‌تى هه‌رێمی کوردستان 620 ملیار و 58 ملیۆن و 908 هه‌زار و 714 دینار بووه.

لهو ماوهیهدا (2023-1-1 بۆ 2023-6-30) 2 تریلۆن دینار وهک بودجه و قهرز بۆ ههریمی کوردستان له بهغداوه هاتوو، لهکاتیکیدا بهگۆیهری راپۆرتکه 1.6 ملیار وهک قهرز و 400 ملیار وهک بودجه بۆ ههریمی کوردستان نێردراوه.

بهمشیهوه له شهش مانگی یهکهمی 2023 دا کۆی داهاات و بری ئهوه پارهیهی وهک بودجه و قهرز له بهغداوه بۆ ههریمی کوردستان هاتوو دهگاته 5 تریلۆن و 720 ملیار و 353 ملیۆن و 452 ههزار و 288 دینار بووه، واته بهگشتی به داهااتی ناوخۆ و ئهوهی له بهغداوه هاتوو مانگانه 953 ملیار و 392 و ملیۆن و 242 ههزار و 48 دیناره.

ئێستا، بهپێی ههمان راپۆرت کۆی خهرجیهکانی ههریمی کوردستان مانگانه به تهنیا بۆ مووچه 913 ملیار و 623 ملیۆن و 64 ههزار دیناره، واته بۆ شهش مانگ خهرجی مووچه 5 تریلۆن و 481 ملیار و 738 ملیۆن و 384 ههزار دیناره. ههروهها، لهو ماوهیهدا(شهش مانگ) خهرجی بۆ کۆمپانیاکانی کهرتی تایبتهت بۆ بهرهمهینانی کارهبا له ههریمی کوردستان 575 ملیار و 579 ملیۆن و 487 ههزار دینار بووه. ههروهها، کۆی خهرجی بهکارخستنی دیکه 646 ملیار و 997 ملیۆن و 285 ههزار و 788 دینار بووه و خهرجی وهبهرهینان 271 ملیار و 969 ملیۆن و 723 ههزار دینار بووه.

ئالیزهوه دهردهکهوێت که کۆی گشتی خهرجیهکان لهو شهش مانگهدا بری 6 تریلۆن و 976 ملیار و 284 ملیۆن و 879 ههزار و 788 دینار بووه، بهتیکرا خهرجی مانگانه 1 تریلۆن و 162 ملیار و 714 ملیۆن و 146 ههزار و 631 دینار بووه، واته جیاوازی یاخود کورتهینان بهتیکرا مانگانه 209 ملیار و 321 ملیۆن و 904 ههزار و 583 دینار بووه، ههربۆبهش که له راپۆرتکهدا هاتوووه خهرجی کۆمپانیاکانی بهرهمهینانی کارهبا خهرجنهکراوه و نه دراوه.

بهتیکرا مووچهی فهرمانبهریک له ههریمی کوردستان و له عێراق چهنده؟

بهپێی بودجهی 2023ی عێراق لاپههه 66 کۆی ژمارههی فهرمانبهران له عێراق 4 ملیۆن و 74 ههزار و 697 فهرمانبهره، که 59 تریلۆن و 365 ملیار و 778 ملیۆن و 837 ههزار دینار بۆ تهرخانکراوه، واته بهتیکرا له سالیکیدا ههر فهرمانبهریک له عێراق 14 ملیۆن و 569 ههزار و 372 دینار وهردهگریت و مانگانهش بهتیکرا 1 ملیۆن و 214 ههزار و 114 دیناره. ئهوهش له بهرچاو بگرین که پلهبهندی فهرمانبهر له عێراق دوانزه پلهیه، زۆرتین مووچهی دابینکراوی سألانه بۆ کهرتی ئهمنی دهروات، که نزیکه نیوهی ئهوه پارهیه و سألانه سهروو 25 تریلۆن دیناری بۆ دانراوه. ههروهها، لهنیوه کهرتی ئهمنی بۆ وهزارهتی ناوخۆ، بهدوایدا وهزارهتی بهرگری و بهپلهی سنیهم ههشدهی شهعی دیت.

لهکاتیکیدا، ژمارهه یهزدهکانی ههشدهی شهعی که له 2014وه دامهزراوه، بهپێی بودجهی 2023 عێراق ژمارهیان 238 ههزار و 75 کهس، که به تهنیا بۆ مووچهکانیان 3 تریلۆن و 468 ملیار دینار خهرجدهگریت، واته سألانه ههر سهربازیکه ههشدهی شهعی 14 ملیۆن و 570 ههزار و مانگانه سهروو 1 ملیۆن و 214 ههزار وهردهگریت!

له بهرامبهردا بهپێی راپۆرتکهی وهزارهتی دارایی کۆی فهرمانبهرانی ههریمی کوردستان 682 ههزار و 141 فهرمانبهره که بودجهی پێویستی مانگانهیان 734 ملیار و 593 ملیۆن و 244 ههزار دینار، واته بهتیکرا فهرمانبهریک له ههریمی کوردستان مانگانه 1 ملیۆن و 76 ههزار و 893 دیناره.

بهگشتی و بهتیکرا جیاوازی مووچهی فهرمانبهریک له عێراق و ههریمی کوردستان مانگانه 137 ههزار دیناره، لهکاتیکیدا فهرمانبهریکی گریههست بهتیکرا له ههریمی کوردستان 460 ههزار دینار وهردهگریت و مامۆستایهکی وانهینز لهنیوان 200-400 ههزار وهردهگریت، که ژمارهیان 36 ههزار و 542 مامۆستایه!

ههروهها، جیاوازییهکی دیکهش له ژمارهه یهزدهکانی ههریمی کوردستان لهنیوان ههولیز و بهغداد ههیه، بهشیهوهکه بهپێی بودجهی 2023ی عێراق ژمارهه یهزدهکانی فهرمانبهران به 658 ههزار و 189 فهرمانبهر داناه، لهکاتیکیدا له راپۆرتکهی وهزارهتی دارایی ژمارهه یهزدهکان به 682 ههزار و 141 فهرمانبهر داناه، که جیاوازی نیوانیان 23 ههزار و 897 فهرمانبهره بهبێ گریههست و وانهبێزکان و هتدا!

خالیکی دیکه ی سهرنجراکیش له یاسای بودجهی عێراق 2023 وهک مووچهی فهرمانبهرانی ههریمی کوردستان سألانه 9 تریلۆن و 299 ملیار و 513 ملیۆن و 616 ههزار دینار دانراوه، ههروهها بۆ چاودیری کۆمهلهیهتی 1 تریلۆن و 157 ملیار و 838 ملیۆن و 48 ههزار دینار دانراوه. لهکاتیکیدا بهپێی راپۆرتکهی وهزارهتی دارایی ههریمی کوردستان سألانه 10 تریلۆن و 963 ملیار دینار بۆ مووچه پێویسته، لهکاتیکیدا ئهگهر عێراق مووچهش بۆ ههریمی کوردستان دابین بکات، ئهوا 10 تریلۆن و 457 ملیار و 351 ملیۆن و 664 ههزار دینار بۆ داناه، واته جیاوازییهکه هیشتا 506 ملیار و 125 ملیۆن و 104 ههزار دیناره!

جياوازی ھولېر و بەغدا لە تېچووی بەرمیلېک نەوتی ھەریمی کوردستان؟

بەپێی راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى ھەریمی کوردستان، بەرپۆهەبەرایەتى دارايى لە وەزارەتى نەوتى عێراق بېرى 8 ھەزار و 960 دینار یان 6.9 دۆلار بۆ بەرھەمھێنانى یەك بەرمیل نەوت لە ھەریمی کوردستان داناو، لەكاتێكدا بەپێى وەزارەتى سامانە سرووشتییەكان تېچووی بەرمیلېك نەوت لە ھەریمی کوردستان 32.91 دۆلار، كە 24.32 بۆ بەرھەمھێنان و 8.59 بۆ تېچووی گواستەنەوہیە، واتە جياوازییەكە 26 دۆلار بۆ ھەر بەرمیلېك نەوت.

لەكاتێكدا بەپێى [راپۆرتەكەى دیلۆیت](#) بۆ چارەكى یەكەمى ئەمسالى نەوتى بەرھەمھێنراوى حكومەتى ھەریمی کوردستان 36 ملیۆن و 723 ھەزار و 475 بەرمیل نەوت بەرھەمھاتوو، كە كۆى گشتى داھاتەكەى بە دۆلار 2 ملیار و 199 ملیۆن و 684 ھەزار و 396 بوو، كە 946 ملیۆن و 497 ھەزار و 142 دۆلار سافى بۆ ھەریمی کوردستان گەراوہتەوہ، واتە تېچووی بەرمیلېك نەوت 34.12 دۆلار بوو، كە نزیكە لەو نرخەى وەزارەتى سامانە سرووشتییەكان بۆ بەرھەمھێنانى بەرمیلېك نەوت دایناوہ.

لەروویەكى دیکەوہ، بەپێى راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى پېشتەر چەندین جار رېككەوتن لەنیوان ھولېر و بەغدا لەسەر پرسى نەوتى ھەریمی کوردستان كراوہ، ئەم پرسى تېچوونە بەشێكى گرنكى گفتوگۆكان بوو، بەمدواىبەش بەپێى نوسراوى وەزارەتى پلاندانانى عێراق لە 2023-5-23 دا كە لەسەر بنەمای كۆبوونەوہیەك بووہ كە نوینەرى سۆمۆ و وەزارەتى نەوتى عێراق تێدا بەشداربووہ كە كۆبوونەوہكە لە 2023-1-26 ئەنجامدراوہ و نوسراوى بۆ فەرمانگەى دارايى وەزارەتى نەوتى عێراق ناردووہ كە تېچووی بەرھەمھێنان و گواستەنەوہى بە 19 دۆلار داناو، كە 12 دۆلار بۆ بەرھەمھێنان و 7 دۆلار بۆ گواستەنەوہ بێت.

ھەرۆھە، بەپێى رېككەوتنى پېشتووتر و لە بودجەى 2021ى عێراق ھاتووہ، كە ھەریمی کوردستان 460 ھەزار بەرمیل نەوت رۆژانە بەرھەمھێنێت، كە 250 ھەزار بە نرخى سۆمۆ دانراوہ و 50 ھەزار بۆ ناوخۆ و 160 ھەزار بۆ تېچووی بەرھەمھێنان و گواستەنەوہ دانراوہ، واتە رێژەى 34٪ كۆى گشتى نەوتى ھەریمی کوردستان بۆ تېچوو دانراوہ، كە ئەگەر بە بەتېكراى نرخى سۆمۆ لەو كاتەدا كە 80 دۆلار بووہ، واتە تېچووی بەرمیلېك نەوت لە ھەریمی کوردستان بە 27.2 دۆلار دانراوہ.

ئێستا، پرسىارە سەرەكییەكە ئەوہیە نرخى بەرمیلېك نەوت كە تېچووی بەرھەمھێنان و گواستەنەوہى بە 6.9 دۆلار بۆ ھەریمی کوردستان دانراوہ لە چییەوہ ھاتووہ! لەكاتێكدا تەنانت لەگەل ئەو بېرەش یەكناگرێتەوہ كە لە بودجەى 2023 وەك خەرجى بەرھەمھێنان و گواستەنەوہ بۆ نەوتى ھەریمی کوردستان دانراوہ، بۆ نموونە لە بودجە ھەریمی کوردستان بە رادەستکردنى 400 ھەزار بەرمیل نەوتى رۆژانە، واتە 146 ملیۆن بەرمیل نەوتى سالاڤە پابەند كراوہ، كە تېچووی بەرمیلېك بۆ بەرھەمھێنان و گواستەنەوہ 26 ھەزار دینار یان 19.8 دۆلار دانراوہ!

ھەریمی کوردستان بەرمیلی نەوتى بەناوخۆ بە چەند فرۆشتووہ، ئەى عێراق بە چەندى

دەفرۆشیت ؟

بەپێى راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى ھەریمی کوردستان لەماوہى شەش مانگ دا 10 ملیۆن و 200 ھەزار و 524 بەرمیل نەوتى بەناوخۆ فرۆشتووہ كە بە ھاكەى لەو ماوہیەدا 309 ملیار و 967 ملیۆن و 348 ھەزار و 238 دینار بووہ. واتە نرخى یەك بەرمیل نەوت لەو ماوہە بۆ ناوخۆ 30 ھەزار و 387 دینار بووہ وەك داھات بۆ حكومەتى ھەریمی کوردستان گەراوہتەوہ.

ھەرۆھە، بەپێى داتاكان لە راپۆرتەكەدا ھاتووہ لەماوہى 2023-6-25 بۆ 2023-10-14 ھەریمی کوردستان بېرى 8 ملیۆن 43 ھەزار 594 بەرمیل نەوتى رادەستى وەزارەتى نەوتى عێراق كرددووہ كە ھېچ تېچوویەكى بەرھەمھێنان و گواستەنەوہى لە حكومەتى عێراق وەزارەتى نەوتى عێراقى وەرنەگرتووہ!

ھەرۆھە، بەپێى راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى لە 2023-1-1 بۆ 2023-3-25 رۆژانە ھەریمی کوردستان 352 ھەزار و 83 بەرمیل نەوتى ھەناردە كرددووہ و فرۆشتووہیەتى، لەكاتێكدا بەپێى راپۆرتى دیلۆیت لەماوہى چارەكى یەكەمى ئەمسالدا 2023-1-1 بۆ 2023-3-31 ھەریمی کوردستان 32 ملیۆن و 307 ھەزار و 382 بەرمیل ھەناردەكرددووہ و فرۆشراوہ، كە 271 ھەزار 606 بەرمیل لە خەزانەكان لە بەندەرەكە ماوہتەوہ، واتە كۆى ھەناردەكراو و فرۆشراو 32 ملیۆن و 578 ھەزار و 988 بەرمیل بووہ، واتە رۆژانە كۆى ھەناردەكراو و فرۆشراو 361 ھەزار و 988 بەرمیل بووہ، ئەگەر ئەوہى لە خەزانەكان زیادىكرددووہ و بارىش نەكراىبێت ئەوا رۆژانە 358 ھەزار و 970 بەرمیل بووہ! واتە جياوازییەكە لەنیوان راپۆرتەكەى وەزارەتى دارايى و دیلۆیت رۆژانە 9 ھەزار و 905 بەرمیل یان 6 ھەزار و 887 بەرمیل

بەدیووەکە دیکەدا عێراق مانگانە تەنیا بێ داھاتی نهوتی ھەناردەکراو بڵاودەکاتووە، بۆ نموونە [بەپێی راپۆرتی جیاوازی ژمارەکانی داھات و خەرجی لە نیوێ بەکەمی 2023](#) دا لە عێراق رۆژانە بەتیکرا 3.43 ملیۆن بەرمیل نهوت ھەناردەکراوە، لەکاتیکیدا بەپێی راپۆرتەکانی وەزارەتی نهوت عێراق لەمانگی ئاب ئەمسالدا رۆژانە 4.71 ملیۆن نهوت بەرھەمەھێنیت، واتە رۆژانە 1.28 ملیۆن بەرمیل نهوت لەناوخوا دا دەفرۆشیت و بەکار دەھێنیت کە داھاتەکە بەجیاواز لە داھاتی نهوتی ھەناردەکراو نەھاتوو! ئەمەش سەرھەرای جیاوازی سەرۆ 5.6 تریلۆن دینار لە داھاتی نهوت لەنیوان وەزارەتی نهوت و وەزارەتی دارایی عێراق لە شەش مانگی بەکەمی ئەمسالدا!

ھەرھوھا، داھاتی نهوتی یەک بەرمیل لەماوەی شەش مانگی بەکەمی ئەمسالدا بەپێی [وەزارەتی نهوت](#) 99 ھەزار و 737 دینار بوو، لەکاتیکیدا بەپێی وەزارەتی دارایی داھاتی بەرمیلی نهوت 91 ھەزار و 186 دینار! ئەمە بەبەن داھاتی نهوتی بەرھەمەھێنراوی عێراق بۆ ناوخوا؟ ئەگەر داھاتی ئەو 1.28 ملیۆن بەرمیل نهوتی رۆژانە لەنیو ئەو پرە دا بیت کە لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی بۆ نهوت و سامانە سەرۆشتییەکان ھاتوو، ئەوا جیاوازییەکە زۆر زیاتر دەبیت لەنیوان وەزارەتی نهوت و وەزارەتی دارایی بۆ داھاتی نهوت لە عێراق!

کۆتایی

ئەگەر گفتوگۆکانیش وەک ژمارەکان جیاواز بن ئەوا نابێ چاوەڕوانی کەشتنە ریککەوتن بەکەم، چونکە جیاوازییەکە وەک گفتوگۆکان و سالانی رابردوو نییە لەبارە ئەوەی کە بەرپۆلە ببات و کە سەرپەشتی بکات و کە دەسەڵاتی ھەبێت، بەلکۆو ژمارەکان یەکنەگرتووە نەک بۆ پارە تەرخانکراو بگرە بۆ ژمارە فەرمانبەرانیش.

رووبەکی دیکە جیاوازی پارە تەرخانکراو بۆ مووچە فەرمانبەران و ئەوانە چاودێری کۆمەڵایەتی دەیانگرتووە، ئەگەر ھەریمی کوردستان رازی بیت و بەغدا ئامادە بیت بۆ خۆی داھەشی بکات ھێشتا 500 ملیار دینار وەک لە بودجە 2023 ھاتوو کەمە و کورتھێنایی ھەبە.

جیاوازییەکی دیکە لە تێچووی بەرھەمەھێنان و گواستنەوێ بەرمیلێک نهوتی ھەریمی کوردستان بەشیوہیەکە نەک لە پێشنیاز و ریککەوتنەکانی پێشوو و بگرە وەک ئەوەی لە بودجە 2023 دا دانراوە یەکنەگرتووە، ھەربۆیەش کەشتنە ریککەوتن لەسەر ئەم پرسە قورس و دەستکردنەو بە ھەناردەکردنەوێ نهوت لەرێگە بەندەری جەھانەو قورستر ئەگەر بەرھەزنامەندی بەغدا بیت و بەشدار بیت.

لەکۆتاییدا، خالیکی سەرنجراکیش لە گفتوگۆکان بەدیدهکریت، ئەویش ئامادەیی بەغدا بۆ چارەسەرکردنی ئەم پرسە و درێژەپێدانی بەوشیوازە زۆرتین دەستکەوت و کەمترین بەخشین و قوڵکردنەوێ پرسەکان و ئالۆزکردنیان ھەبە.

بۆ نموونە، رووبەکی دیکە ئەم پرسە کە زۆر سەرنجراکیشە دانوساندنەکان، کاتیک پێویستە ھەریمی کوردستان لەگەڵ پەرلەمانتار و لیژنە دارایی پەرلەمانی عێراق کۆبیتنەو، کەچی کۆبوونەوہکانی شاندى دانوساندکاری ھەریمی کوردستان لەگەڵ وەزارەتی دارایی و سەرۆکوەزیران و لایەنەکانی دیکەدا بەپێچەوانەو کاتیک پێویستە لەگەڵ لایەنی جیبەجیکار و وەزارەتی دارایی عێراق کۆبیتنەو، شاندى ھەریمی کوردستان لەگەڵ پەرلەمانتار و لیژنە دارایی پەرلەمانی عێراق کۆدەبیتنەو، وەک لە کۆبوونەوہکانی مانگی نیسان، ئایار و حوزەیران لەگەڵ کۆبوونەوہکانی ھەفتە رابردوو دەرەکەوین!

لەکۆتاییدا، ھەولێر و بەغدا بگەنە ریککەوتن یاخود جیبەجیکردنی ریککەوتنیکی نوێ لەژێر فشار دا، ئەوا بە دنیایەوہ پابەندبوونی ھەردوولا بە پاراستنی ریککەوتنەوہ بەندە بە پارسەنگی ھێز ئەوہکو بنەما بەکی درووست بۆ چارەسەرکردنی کیشەکان.

سەرچاوەکان

صدر العدد (4726) من جريدة الوقائع العراقية بتاريخ 2023/6/26. وزارة العدل - جمهورية العراق. (2023, June 26). [/https://moj.gov.iq/view.7273](https://moj.gov.iq/view.7273)

حکومة اقليم كوردستان | وزارة المالية والاقتصاد. توضیحات وزیر المالية والاقتصاد في حكومة إقليم كوردستان-العراق الى اللجنة المالية النيابية فيما يخص الوضع المالي لإقليم من الفترة 1/1/2023 الى 30/06/2023. Bagdad: حكومة اقليم كوردستان | وزارة

/Deloitte. (2023, July 7). *KRG calendar 2022*. Kurdistan Regional Government. <https://gov.krd/calendar-2022>